

।। गोदावरी आरती ।।

श्री आरती गोदावरी । उगमस्थ ब्रह्मगिरी । कुशावर्त गंगाद्वारी । माता श्री त्र्यंबकेश्वरी ।।१।। धृ०
śrī āratī godāvarī | ugamastha brahmagiri | kuśāvarta gaṅgādvārī | mātā śrī tryaṃbakeśvarī ||1||

पुण्यसलीला 'गोदामाई', 'श्रीक्षेत्र त्र्यंबकेश्वर' येथे, 'ब्रह्मगिरी' पर्वतावर 'गंगाद्वार' येथे उगम पावते. आपल्या उगमस्थानापासून भूगर्भमार्गाने 'कुशावर्त' कुंडात प्रकट होते. ।।१।।

जय पतित पावनी । निवृत्ति नाथाचरणी । गौतम श्री जटाधारी । वरदात्री गोदावरी ।।२।।
jaya patita pāvanī | nivṛtti nāthācharaṇī | gaautama śrī jaṭādhārī | varadātrī godāvarī ||2||

एका आख्यायिकेनुसार, गोहत्यापतित 'श्री गौतम ऋषी'च्या पापनिवारणार्थ 'श्री शंकर भगवान' जटा आपटतात ते गोदावरीचे उगमस्थान 'गंगाद्वार' होय. पुढे 'गौतम ऋषी' कुशांचा बांध घालून गोदावरीचे पाणी कुंडात आडवतात ते 'कुशावर्त' होय, जिथे गोदावरी जणू 'संत श्री निवृत्तीनाथ' यांना चरणस्पर्श करते. पतितांना पावन करणारी, वरदात्री गोदावरी अशा श्रद्धेने भाविक गोदावरी पात्रांत स्नान करतात. ।।२।।

जय अमृत वाहिनी । वरदा माता अंजनी । वंदन श्री रामभूमी । कुंभपात्री गोदावरी ।।३।।
jaya amṛta vāhinī | varadā mātā aṅjanī | vaṃdana śrī rāma bhūmī | kuṃbhapatrī godāvarī ||3||

'अंजनीमाते'चा निवास व 'श्री हनुमान' यांचे जन्मस्थान 'अंजनेरी' पर्वत, जणू गोदावरीला आशिष देत असून, वनवास काळात प्रभु श्रीराम यांचे निवास 'पंचवटी' भूमीला, गोदावरी जणू वंदन करत आहे. पुराणांतील आख्यायिकेनुसार, 'सागरमंथना'तून प्राप्त 'अमृतकुंभ' रत्नांतील अमृत थेंब, 'रामकुंड-श्रीक्षेत्र नाशिक' व 'कुशावर्त-श्रीक्षेत्र त्र्यंबकेश्वर' येथे पडले, म्हणून अमृतवाहिनी गोदावरी पात्रांतील या तीर्थक्षेत्रांत दर १२ वर्षांनी "सिंहस्थ कुंभमेळा" भरतो. ।।३।।

जय जीवन दायिनी । गोवर्धन जनस्थानी । नाथसागरा पैठणी । जलदात्री गोदावरी ।।४।।
jaya jivana dāyinī | govardhana janasthānī | nāthasāgarā paiṭhaṇī | jaladātrī godāvarī ||4||

'श्रीक्षेत्र त्र्यंबकेश्वर' येथून प्रवाहित जीवन दायिनी, जलदात्री गोदावरी मनोहर नागमोडी वळणं घेत-घेत, 'श्रीक्षेत्र नाशिक' ('जनस्थान') येथे 'गंगापुर' ('गोवर्धन') धरण आणि पुढे 'श्रीक्षेत्र पैठण' ('प्रतिष्ठान') येथे 'जायकवाडी' ('नाथसागर') धरणामध्ये स्थिरावल्यामुळे सभोवतालचा परिसर सुजलाम्-सुफलाम् झाला आहे. ।।४।।

जय गंगाश्री दक्षिणी । अनुबन्ध पंचक्षेत्री । संगम श्री राजमुंद्री । सुखदात्री गोदावरी ।।५।।
jaya gaṅgāśrī dakṣiṇī | anubandha pañcakṣetrī | saṅgama śrī rājamuṃdrī | sukhadātrī godāvarī ||5||

'दक्षिणगंगा' अशी ख्याति असलेल्या सुखदात्री माता गोदावरीचा प्रवास सह्याद्रीच्या कुशीत पश्चिम घाटांत १,०६७ मीटर उंचीवर सुरू होऊन, पुढे ती 'दख्खन'च्या पठारावरून साधारणतः 'आग्नेय' दिशेने, 'महाराष्ट्र', 'छत्तीसगढ', 'ओडिशा', 'तेलंगणा' आणि 'आंध्रप्रदेश' या पांच राज्यांतून होत-होत, शेवटी आंध्रप्रदेशांतील 'राजमहेंद्री' (राजमुंद्री) येथे बंगालच्या उपसागरास संगम पावते. ।।५।।

तुल्या वसिष्ठा गौतमी । श्रीभारद्वाजी आत्रेयी । कौशिकी वृद्धगौतमी । धारासप्त गोदावरी ।।६।।
tulyā vasiṣṭhā gaautamī | śrībhāradvājī ātreyaī | kaauśikī vṛddhagaautamī | dhārāsapta godāvarī ||6||

"सप्तगोदावरी स्नात्वा नियतो नियताशनः। महापुण्यमप्राप्नोति देवलोके च गच्छति॥" या श्लोकानुसार पुराणांत वर्णन केलेल्या, माता गोदावरी च्या महापुण्यप्राप्तिकारक सप्त धारा - 'तुल्या', 'वसिष्ठा', 'गौतमी', 'कौशिकी', 'आत्रेयी', 'भारद्वाजी' आणि 'वृद्धगौतमी' या नांवाने प्रसिद्ध आहेत. ।।६।।

रचना :- श्री. सुनिल शिवाजी खांडबहाले. (नाशिक, रवि, १० नोव्हें. २०१९, म. पू. ३.३० वा.)
#godavariaarti | [GodavariAarti.org](https://www.godavariaarti.com)